

2. Маклюэн, М. Понимание медиа: внешние расширения человека [Текст] / Маршалл Маклюэн; пер. с англ. В. Николаева; закл. ст. М. Вавилова. – М.: КАНОН-пресс-Ц, Кучково поле, 2003. – 464 с. – (Прилож. к сер. «Публикации Центра Фундаментальной Социологии»).
3. Шабурова, О. В. Концепт «тайна власти» и возможности его прочтения [Текст] / О. В. Шабурова // Социемы. – 2001'7. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2001. – Вып. 7. – С. 9–22.
4. Шампань, П. Делать мнение: новая политическая игра [Текст] / Патрик Шампань; пер. с франц. – М. : Socio- Logos; Фирма «Адапт», 1997. – 335 с.

В. Я. Зимогляд, доцент

ПОЛІТИЧНА І ПРАВОВА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ В ПРОЦЕСАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Політична і правова культура входить до числа основних елементів, що визначають духовний і соціальний потенціал усіх членів суспільства, рівень його цивілізованості.

У сучасному світі тема модернізації вийшла на арену не тільки академічного, а й політико-правового життя. Абсолютно очевидно, що економічна модернізація не може відбутися без модернізації в політичній, правовій і духовно-культурній сферах. У сучасних умовах головна мета модернізації бачиться передусім у досягненні Україною конкурентоздатного стану, знаходження місця у світі, який бурхливо глобалізується, свободі людини.

Можна припустити, що доки йдеться про наміри модернізувати сучасну Україну, її суспільно-політичний і економічний устрій. У аспекті цих намірів виникає запитання: в якому варіанті і яким чином може бути здійснена модернізація? Відповідь можна знайти в категоріях «політична культура», «правова культура» та їх взаємовідношенні.

У науковій літературі поняття «політична культура» використовується в широкому і вузькому значеннях слова. У першому значенні політична культура – це частина духовної культури суспільства, яка характеризується специфікою і відносною самостійністю, відбиває політичні цінності, ідеали, політичні стосунки і діяльність, властиві суспільству в цілому. Кожному суспільству в конкретний період відповідає своєрідна модель політичної культури. Політична культура у вузькому значенні – це система знань, переконань, засобів і способів політичної поведінки індивідів та їх об'єднань. Говорячи інакше, політична поведінка громадян, інших учасників політичного життя є концентрованим виразом відповідної політичної культури.

Для самовизначення особи в соціальній, політичній і правовій сферах велике значення (якщо не визначальне) має навколишня правова культура. Своєрідність цього виду культури визначається особливостями дії сфери

права і накопичених правових цінностей, юридичної техніки і практики, які належать до духовної культури, правового прогресу. Надзвичайно важлива характеристика правової культури – її національно-історичні особливості, традиції, корені. Вони є частиною того, що Монтеस्क'є свого часу називав загальним духом народу.

Співвідношення політичної і правової культури полягає в такому. По-перше, політика і право – це дві необхідні і тісно взаємодіючі підсистеми соціальні-політичної організації суспільства. По-друге, структурно політична культура є єдністю політичних знань, переконань, свідомості, а також політичних дій. Правова культура також включає правові знання і дії у сфері правового регулювання. Відмінності виявляються у тому, що ключовий пункт правової культури – її безпосередній вплив на законодавство, юридичну практику, реалізацію суб'єктами наданих прав і свобод тощо. Політична культура – необхідний елемент політичної системи суспільства, оскільки вона визначає політичну організацію суб'єктів політичного життя, формує їх ставлення до політичних цінностей, норм і ідеалів, а також до політики держави і політичних партій.

Логіка взаємодії політичної і правової культури як елементів загальної культури полягає у тому, що, по-перше, політична система українського суспільства функціонує на основі політичних, правових, моральних та інших соціальних норм. Отже, ефективність реалізації таких норм залежить від рівня політичної і правової свідомості, культури суб'єктів політичного життя. По-друге, взаємодія даних видів культури визначається тим, що основні позитивні цілі політики і права досягаються за допомогою правомірних дій індивідів і організацій, їх уміння використовувати свої права в цих сферах стосунків. Тому і політична, і правова культура суб'єктів політичного життя в цілому визначають їх життєздатність, активність в політичній і правовій сферах життєдіяльності, функціонуванні політичної системи України.

Сучасна вітчизняна політична і правова культура перебуває в стані глибокої кризи. Ця криза в першу чергу пов'язана з девальвацією засадничих політичних і правових цінностей у свідомості суспільства. Проте цивілізаційний досвід показав прямий зв'язок між рівнем розвитку права і науки про нього з прогресом у цілому. Суспільство, в якому право не відрізняється від свавілля, підміняється ним, не має перспектив і тим більше модернізаційних амбіцій. У той же час українська теорія права і політична наука за останній час оновилися такими засадничими ідеями, як свобода людини, права людини, правова і соціальна держава, громадянське суспільство, демократія і под.

Логіку розвитку політичної і правової культури необхідно пов'язати з тлумаченням такого фундаментального феномену політико-правової культури, як загальне благо. У аспекті західної, греко-римської правової традиції загальне благо – це є умова рівносправедливої реалізації блага кожного. Без становлення інституціональних і нормативних (тобто політико-правових)

форм свободи і реалізації концепту блага кожного, що є необхідною умовою розкріпачення творчої активності людей, ніяка модернізація неможлива.

Європейський досвід переконливо показує, що шлях від традиційності до модерну лежить в площині політико-правової лібералізації під гаслами правових ідей свободи і рівності та створення на цій основі соціальної інфраструктури і новітньої політико-правової доктрини, що відповідатиме напрямкам модернізаційного ривку.

Ю. І. Золотарьова, кандидат філософських наук, доцент

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ

В сучасному українському суспільстві відбуваються активне трансформування традиційних соціальних груп, формування нових видів міжгрупової інтеграції за формами власності, доходами, включеності до владних структур тощо. Ці процеси активізують вияв двох тенденцій: з одного боку, радикальні зміни у формах власності зумовлюють деяку свободу в діях, сприяють реалізації потенційних можливостей суб'єкта, а з другого – підсилюють соціальне відчуження та стимулюють соціальне виключення. Все це виявляється через безробіття, зuboжіння, фактичну деградацію економіки, політики, моралі.

Зазначені процеси сприяють руйнуванню механізмів традиційного функціонування культури, що, викликаючи її дисфункцію, негативно впливає на формування особистості, в тому числі на її правову соціалізацію та правосвідомість. Спостерігається деяка невизначеність ціннісних орієнтацій, співіснування протилежних ціннісних уявлень в індивідуальній свідомості. Наявність консенсусних ціннісних настанов породжує серйозну проблему інтеріоризації соціальних детермінацій і не дає можливості вважати, що формування соціальної ідентичності (як групової, так і індивідуальної) є фактом.

Невизначеність соціального статусу деяких соціальних груп та індивідів, трансформація соціальних механізмів регуляції поведінки, руйнування соціальних стереотипів, норм та уявлень обумовлюють процес маргіналізації значної частини населення і призводять до розвитку та поширення правового нігілізму в усіх класах, верствах та соціальних групах. Правовий нігілізм як стан правосвідомості людей та правової культури суспільства завжди припускає негативне ставлення до права, неправові методи керування та досягнення цілей.

До того, ж слід відмітити, що труднощі соціальної адаптації, відсутність чіткого розуміння та прийняття норм і цінностей (перш за все правових норм і права як соціальної цінності) породжують соціальну фрустрацію. Невідповідність самооцінювання особистості та її реальних можливостей, яке може